

KNNV STUDIEREIS INSECTEN 2023

1 juli – 7 juli, Stayokay Gorssel

Leerzaam, gezellig en actief in de natuur

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

KNNV
Postbus 310
3700 AH Zeist
bureau@knnv.nl
www.knnv.nl

Inhoud

1. Aanleiding	3
2. Beginniveau deelnemers	3
3. Reisdoelen	3
4. Activiteiten.....	4
5. Ervaringen.....	5
6. Waarnemingen.....	13

Tekst: Geert van Poelgeest, Anna Kreffer, deelnemers
Foto's: Deelnemers, Geert van Poelgeest, Anna Kreffer
Copyright: KNNV, 2023
Referentie: KNNV studiereis Insecten, KNNV, december 2023
Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding

1. Aanleiding

De Algemene Reiscommissie wil de samenwerking versterken met de landelijke werkgroepen en de plaatselijk afdelingen. De KNNV heeft een Landelijke Insectenwerkgroep (LIW). Het bestuur van de LIW heeft positief op de samenwerking gereageerd.

Geert van Poelgeest en Anna Kreffer zijn bereid gevonden om een reis in het teken van insecten in Nederland gestalte te geven.

Naast excursies worden ook instructies tijdens de reis aangeboden, zodat het een echte studiereis wordt. Van de deelnemers wordt actieve medewerking verwacht.

2. Beginniveau deelnemers

Op een ARC-reis kunnen alle leden van de KNNV en IVN inschrijven. Voor deze reis mensen die geïnteresseerd zijn in insecten.

3. Reisdelen

- ervaring opdoen in de diverse groepen van insecten
- meer inzicht in enkele groepen b.v. wantsen, kevers, vlinders, zweefvliegen
- ervaring opdoen met vangstmethoden
- ervaring opdoen in diverse land- en waterbiotopen
- ervaring opdoen met het fotograferen van insecten
- ervaring opdoen met waarneming.nl en Obsmapp
- Wat kan je doen als je verder wil

4. Activiteiten

datum	dagdeel	plek	activiteit	toelichting
1 juli 2023	middag	stayokay	aankomst	ontvangst
1 juli 2023	avond	stayokay	lezing	voorstellen naam, plaats en natuurervaring; lezing: wat is een insect en waarneming.nl
2 juli 2023	ochtend	Kring van Dorth	veldwerk	leren kijken, fotograferen en vangen met potjes
2 juli 2023	middag	Dortherbeek	veldwerk	water en oever
2 juli 2023	avond	stayokay	lezing	Dagervaring; Hoe lokken bloemen insecten
3 juli 2023	ochtend	Huize Dorth	veldwerk	kloppen en net
3 juli 2023	middag	Huize Dorth	veldwerk	kloppen en net
3 juli 2023	avond	stayokay	lezing	dagervaring; waarnemingen; insecten in het groen (wat insecten doen in het groen)
4 juli 2023	ochtend	Gorsselse heide	veldwerk	zeven, libellen en waterleven
4 juli 2023	middag	Gorsselse heide	veldwerk	zeven, libellen en waterleven
4 juli 2023	avond	stayokay	lezing	water en oever
5 juli 2023	ochtend	stayokay	waarnemen	vliegen determineren
5 juli 2023	middag	stayokay	determineren	terrein
5 juli 2023	avond	lezing		insecten in de nacht
5 juli 2023	nacht	stayokay	veldwerk	nachtvlinders vangen
6 juli 2023	ochtend	tuinderij Veldhof	veldwerk	kijken en de vraag beantwoorden: welke insecten komen op de tuinderij voor?
6 juli 2023	middag	stayokay	natuurbeheer	Bijenhotel maken en snoeien
6 juli 2023	avond	stayokay	zelfwerk	afsluitingsavond
7 juli 2023	ochtend	Tuin van Dorth	veldwerk	insecten
7 juli 2023	middag	stayokay	vertrek, voor 15:00 uur	nabeschouwen en vervolg

5. Ervaringen

Zaterdag 1 juli 2023

Anne Janse

In de loop van deze wat regenachtige middag druppelen de deelnemers van de insectenweek langzaam binnen in jachthuis De kleine haar in Kring van Dorth. De eerste gesprekken komen op gang en we leren elkaar langzaam aan al een beetje kennen.

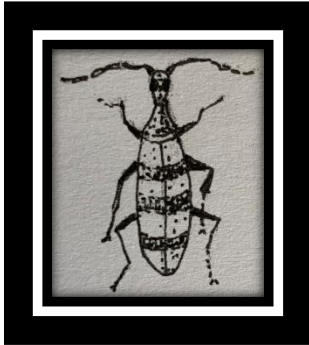
Voor het eten lopen we een stukje achter de Stayokay. Leuke vliegen dienen zich aan, net als de blinkende kever *Anomala dubia*, zie foto. Ondanks de wind fladderen er ook nog wat vlinders als het bruin zandoojie en het koevinkje.

Na de smakelijke avondmaaltijd verzamelen we om 20 uur in de Oelebak. We maken een rondje, wat zijn je verwachtingen van deze week. We tekenen allemaal zo goed en zo kwaad als het gaat een insect. Het onderwerp 'waarom nemen we waar?' komt voorbij. Anna houdt een boeiende presentatie over insecten waarin we onder meer iets horen over de verschillen tussen een volledige en onvolledige gedaantewisseling, en hoe insecten waarnemen: geur, zicht, tast, enzovoorts. Voor ons ziet de wereld er heel anders uit als voor een insect. De verschillende groepen (kevers, wantsen, etc) komen voorbij. We zoeken op deze aankomstdag bijtijds onze kamers op om goed uitgerust te beginnen aan de rest van de insectenweek.

Zondag 2 juli 2023

Elise Wiggers

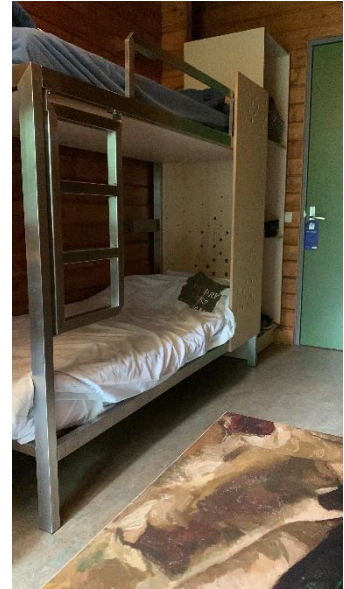

Voor het eerst in lange tijd slaap ik weer eens in een stapelbed. Best goed eigenlijk met een lieve en rustige kamergenote Marga.

De dag start met verwondering over de vangst van Anna, die zaterdagnacht de Lepiled heeft gezet. 's Ochtends zitten er een paar mooie diertjes in. Hoewel het gaat om het kijken en niet om het benoemen komen we toch aan de weet dat het gaat om een vrij zeldzame gele

nachtvlinder met de naam **gehakelde spanner**, een schietmot, een grasmot en een **klimopbladroller** en een grote bruine nachtvlinder met de naam **ligusterpijlstaart**.

Na een zondags ontbijtje met een croissant en een eitje gaan we aan de slag. We beginnen met de vraag hoe vind je eigenlijk insecten? Dat blijkt een kwestie te zijn van goed kijken: op de plant, onder de bladeren, boven de plant, aan de stengel, op de grond. Alles wat *nét* afwijkt van het gewone beeld kan een insect zijn.

*Eén van mijn favorieten, een graafwesp met de naam **kleine zeefwesp***

En als je er eentje vindt is het oppassen geblazen en vooral voorzichtig benaderen. En dat niet omdat ze zo gevaarlijk zijn, maar omdat een kever van je kan schrikken en zich kan laten vallen en dan is hij/zij/het foetsie. Een wants kan ook bliksemsnel naar de onderkant van het blad verdwijnen – dan heb je nog een kans.

We gaan een rondje insecten zoeken rondom het hostel en verwonderen ons dat ze overal om ons heen zijn. Dat je niet ver hoeft te lopen om insecten te vinden blijkt ook in de middag. Al bukkend en knielend, fotograferend en determinerend komen we vooruit en leggen zo ongeveer 200 meter af in 2,5 uur. Weer verwonderen we ons. Hoe krijgt een klein insect een sterk boomblad omgerold? Wie kruipt er nu tussen de lagen van een blad? Hoe lukt het mijten om gallen precies langs de nerven van een blad gepositioneerd te krijgen? En we worden bijna jaloers op de lenigheid van insecten die met de achterpoten de vleugels poetsen.

*gesoigneerde
snorzweefvlieg*

In de avond vertelt Anna over hoe bloemen insecten lokken voor bestuiving of voor bescherming tegen vraatzuchtige rupsen. Dit is de korte versie; de lange versie is in het geheugen en/of schrift terecht gekomen. Nog één leuk weetje dan: planten hebben een elektrische lading waardoor het stuifmeel op het bezoekende insect springt. Als er weinig spanning is, weet een bij of hommelt dat hij niet hoeft te

stoppen en kan er rustig worden doorgevlogen.

Het was een inspannende, ontspannende, leerzame en gezellige dag met als afsluitend motto: 'stop nooit met leren, want het leven stopt nooit met lesgeven'.

Maandag 3 juli 2023

We bezoeken Huize Dorth, een landgoed in beheer van Natuurmonumenten waarbij grasvelden worden afgewisseld door boompertjes en sloten en enkele vijvers. Harry heeft zijn onvolprezen net bij zich waarmee we de nodige waterdieren hebben gevangen en gefotografeerd, onder andere de zeldzame **lederschallebijter**; ook met de grondzeven

vangen we nodige insecten en andere bodemkruipers.

Het was een bewolkte dag, heel kort kwam de zon te voorschijn en wat zien we direct? De **kleine ijsvogelvlinder**, iedereen heeft een foto kunnen nemen.

lederschallebijter

Dinsdag 4 juli 2023

Marian Barendtszen

Dit was de dag van de Gorsselse Heide en de vele heideblauwtjes..

De dag begon met een bezoek aan restaurant de Zessprong, speciaal voor ons om 10 uur geopend, waar we koffie of iets anders kregen + appeltaart met slagroom, cadeautje van de ARC. Geert vertelde nog wat over de geschiedenis van de Heide, eeuwenlang is het militair oefen- en kampterrein geweest en soms werden er wedrennen gehouden waar het volk uit de verre omtrek op af kwam. Dan is de hei vlakbij en iedereen verspreidt zich meteen in de berm, op zoek

naar de kleine beestjes. We komen bij een veldje waar verschillende gewassen geteeld worden, o.a. rogge en boekweit. Bij het dit veld stond ooit de boerderij van Gerrit Slagman, een boer die in WO-II veel onderduikers herbergde, maar werd verraden en afgevoerd. Er is een weg naar hem genoemd. Daar kwam ook de aangekondigde regen, schuilen onder de bomen waar we een verse **beukwortelzwam** vonden, **wit heide-oortje** en **kleverig koraalzwammetje**. En dan is daar de open heide, we mogen overal rondlopen en al gauw is iedereen hier en daar bezig, langs de weg, verderop in het veld. Er is geen excursieleider / regelaar dus we kunnen zo lang rondstruinen als we willen. Wel een verzoek van de beheerder of iedere deelnemer minstens 10 dennetjes wil uittrekken en dat doen we dus. Opvallend is het aantal **heideblauwtjes**, je ziet ze eigenlijk nooit niet. Verder onder een paar berkenblaadjes een hele club mooie luisjes, groen met bruin gestreept, Calopterinella..... en wat verderop een bosje hei met **klein warkruid**, oftewel **duivels naaigaren**. Nico vond een **levendbarende hagedis**, best bijzonder. Voor wat we allemaal gezien hebben, kijk bij waarneming.nl (iedereen heeft dat natuurlijk al gedaan), ik ga hier niet alles opsommen. Maar in ieder geval veel soorten bijen, wespen, kevers en Harrie haalde heel wat waterbeestjes boven water. Alles bij elkaar hebben we die dag geen grote afstand afgelegd, de route liep nog verder maar we namen dezelfde weg terug, dan ziet alles er toch weer anders uit en is er nog heel wat te vinden. Net voor het verlaten van de heide had Anna nog een klein probleem met mooie witte koeien, maar die liepen uiteindelijk gewoon door. En ja, op de terugweg kwamen we weer langs de Zessprong en als je toch langskomt kan je net zo goed weer even aan een lange tafel gaan zitten en nog wat te drinken bestellen. En dat was heel gezellig.

Fijne dag gehad, daar was iedereen het over eens.

een goudwesp

Woensdag 5 juli 2023

Nico Bolle

Storm over Nederland met veel regen deze dag. Het noorden en westen van het land ving de zwaarste klappen op en in Gorssel zorgde het ervoor dat het buiten programma een gevuld binnen programma werd.

De dag begint met het ontbijt waar ook de lunchpakketten worden voorbereid. Dit uur was het de slag om bruinbrood. In het begin ontbrak dit geheel en even later waren er een paar koude sneetjes gevonden. Er waren een paar de gelukkigen die deze sneetjes kon bemachtigen. Dit in tegenstelling tot de dagen ervoor toen er genoeg voorradig was. Maar door dit begin lieten we ons niet uit het veld slaan en gingen we hierna naar de Uilenbak om vanuit het Geleedpotige boek in groepjes van twee aan het determineren te gaan. Het advies van Geert hierbij was ook determineer samen, twee weten natuurlijk meer dan ieder afzonderlijk. De kost bleek wat taaiër dan gedacht en degene met uitzonderlijk doorzettingsvermogen bij het ontleden kwamen dan ook tot het beste resultaat. Het was ook een goede leerschool in de terminologie van de lichaamsdelen en lichaamsopbouw van een insect.

Hierna gingen we tekenen en kregen van Elise nuttige instructies om naar voorbeelden uit de natuur te tekenen. Dit was erg leuk om te doen. Mijn schuchtere poging om een kever te schetsen werd door Obsidentify herkend voor 15% als een sluipwesp soort. Leek het toch nog in de verte ergens op.

Terrein

Na de lunch werd er een natuurquiz gehouden waarbij eenieder een vraag mocht indienen. “Wat is een engerling?”; was een van de leuke vragen die gesteld werden. Na dit speelse item een lezing over de wilde bijen van Anna en na een frisse natte neus gehaald te hebben een tweede lezing van onvermoeibare Anna over de zweefvliegen. Dit geheel was zeer informatief en hulde aan Anna hiervoor.

Na weer een heerlijk avondmaal ging de storm liggen, klaarde het op en werd het tijd om de nachtvlinders in de schijnwerpers te zetten. Eelco Huizing, een plaatselijke nachtvlinder enthousiast, leidde het praktijk gedeelte in met een lezing waarin hij onder meer de structuur van de vlindervleugel liet zien op Nano-niveau. Prachtig. Deze presentatie werd afgesloten met een quiz die **roesje** (Anne) glansrijk won. Hierna was het tijd voor de praktijk waar we niet veel maar wel een paar leuke soorten nachtvlinders zagen afkomen op het verlichtte witte doek zoals: **slakrups, witlijtandvlinder, graswortelvlinder, diamantborsteltje en klein beertje.**

Slakrups, Anne Janse©

Donderdag 6 juli 2023

Irene van der Kooij

Veldhof en Stayokay

Omdat er op woensdagavond genachtvlinderd is, zouden we op donderdagochtend later ontbijten en later beginnen: om 10:00 uur. Maar toen Ankie en ik rond 8:15 uur de eetzaal betraden, zat bijna de hele groep al te ontbijten!

In tegenstelling tot gisteren zien we een stralend blauwe lucht met witte wolken erin. Na een groepsfoto op de trap van De Kleine Haar stappen we op de fiets (Marian en Marga gaan met de auto). De weerapps beloven dat de temperatuur zal oplopen van 14 naar 21 graden met misschien een buitje rond 13 uur, dus we fietsen opgewekt naar restaurant De Zessprong en nemen daar de Veldhofstraat naar Zelfoogsttuin De Veldhof. We worden verwelkomd door Valerie. Ze vertelt dat dit geen volkstuincomplex is waar ieder zijn eigen moestuintje heeft, maar een CSA (Community Supported Agriculture). De Stichting Levende Grond is eigenaar van de grond, Valerie is de tuinder en zo'n 40 gezinnen hebben momenteel een abonnement waarmee ze op gezette tijden zelf groenten, fruit en kruiden mogen oogsten waar oogstbordjes bij staan. Sommige mensen helpen ook mee met de werkzaamheden op de tuin.

De tuin is 7 jaar oud en opgezet volgens permacultuur principes. Daarom is minstens 10 % van de grond bestemd voor natuur. Er zijn veel kleine biotopen, waaronder een paddenpoel, houtwal, schooltuintjes, beginnend voedselbos. Het is de bedoeling in deze tuin alle stadia van successie te laten zien. Valerie is benieuwd welke insecten we gaan vinden.

We dwarrelen alle kanten op en al gauw staan we allemaal gebogen over planten met interessante insecten. Er zijn enorm veel insecten te zien in deze tuin, we komen bijna niet vooruit....

Een kleine greep uit de insecten die we gezien hebben:

snorzweefvlieg, kaneelglasleugelwants, koolschildwants, sabelsprinkhaan, groene distelsnuitkever, kleine roetbij, glimmende bladjager, rode halsbandwants, bessenbandzweefvlieg, gewone doolhofspin (in een mooi trechterweb), bessenschildwants, heel veel coloradokevers en veldsprinkhanen, honingbij, grote rupsendoder, bruin blauwtje, bruin zandooijer, aardappelprachtblindwants, mierkromsprietwants en nog veel meer...

Nadat we onze lunch opgegeten hebben, fietsen we terug naar De Kleine Haar. Daar hebben we even pauze en dan begint het middagprogramma: iets doen ten behoeve van de biodiversiteit. Met vereende krachten toveren we een mat van gepeld riet om in een bijenhotel waar veel soorten kleine bijtjes gebruik van kunnen maken: de mat wordt in stukken geknipt, de ijzerdraadjes worden doorgeknipt en omgebogen, de rechthoeken worden stevig opgerold en met schildersplakband vastgezet en tenslotte wordt alles in een houten kistje geplaatst met stukken hout ertussen, waar nog wat gaten in geboord worden voor de solitaire bijtjes. Ieder doet wat en het is mooi om te zien hoe met beperkte aanwijzingen een soort rolverdeling ontstaat en een verrassend bijenhotel voor de Stayokay.

Als uitsmijter van de dag leert Geert ons ook nog even de zomersnoei van fruitbomen! Een appel en peer worden onder handen genomen, totdat het bijna etenstijd is.

Na de avondmaaltijd leert Geert ons hoe we een vraag kunnen omzetten in een project...

Vrijdag 7 juli 2023

Harrie Oppenoorth

Na het leegruimen van de kamers gingen we met z'n allen te voet naar een prachtige bloementuin: de Tuin van Dorth. Sommigen namen de fiets om van daar direct door te gaan naar huis. Het is een prachtige dag, misschien wel de mooiste van de week, in ieder geval de warmste.

De tuin is een heel veelzijdige bloementuin met vijver, bosjes, grasland, grasvelden, bloemperken, etc. Heel anders weer dan de donderdag. Hier veel meer vlinders en wespen en minder bijen en wantsen. Toch een heel grote verscheidenheid, het zoemde aan alle kanten. Uiteindelijk hebben we er zo'n drie uur met zijn allen rondgeneusd.

Na de lunch vertrokken de eersten. Geert liet in het midden of we nog terug mogen komen voor een 2^e of 3^e keer bij de beginnerscursus.

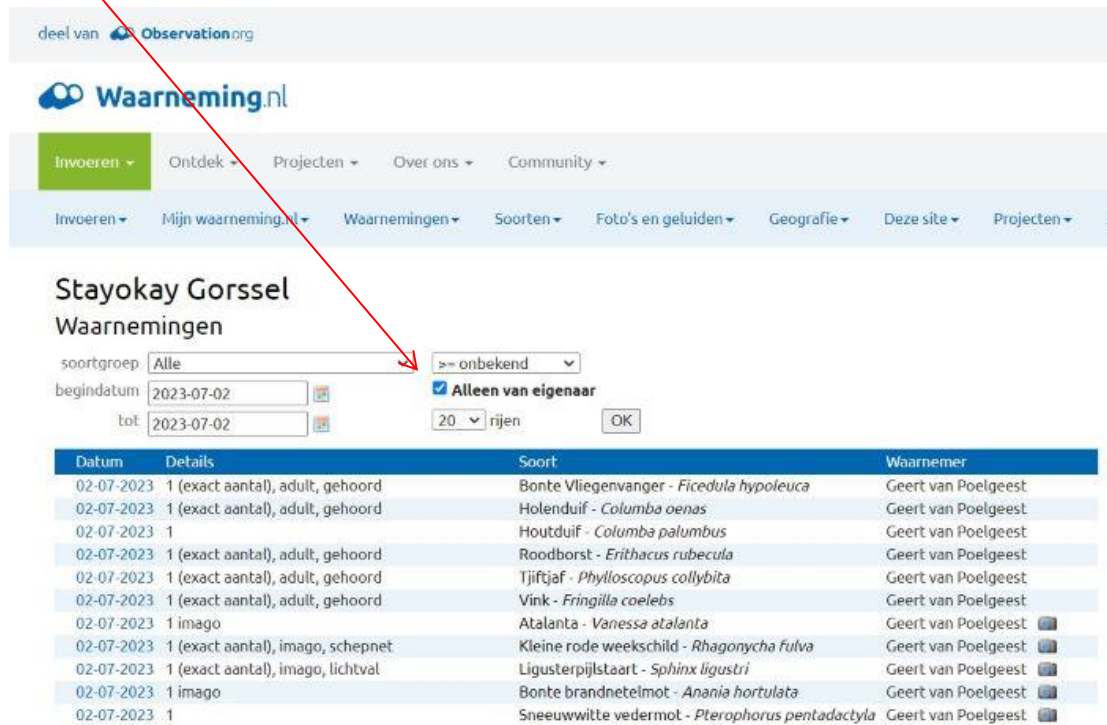
Na terugkeer weer afscheid van de laatsten. Iedereen heeft erg genoten van de week, van de insecten, maar ook van de gezelligheid.

6. Waarnemingen

De linken met de woorden gebied of locations zijn een vast gebied in waarneming.nl.

De linken met user zijn door Geert van Poelgeest gemaakt; als je bij de regel Alleen van eigenaar het vinkje wegklickt zie je alle waarnemingen van deze plek.

The screenshot shows the 'Waarneming.nl' website interface. At the top, there is a navigation bar with 'Invoeren', 'Ontdek', 'Projecten', 'Over ons', and 'Community'. Below this is a secondary navigation bar with 'Invoeren', 'Mijn waarneming.nl', 'Waarnemingen', 'Soorten', 'Foto's en geluiden', 'Geografie', 'Deze site', and 'Projecten'. The main content area is titled 'Stayokay Gorssel Waarnemingen'. It features search filters: 'soortgroep' set to 'Alle', 'begindatum' set to '2023-07-02', and 'tot' set to '2023-07-02'. There is a dropdown menu for '=> onbekend' and a checked checkbox for 'Alleen van eigenaar'. Below the filters is a table of observations with columns for 'Datum', 'Details', 'Soort', and 'Waarnemer'.

Datum	Details	Soort	Waarnemer
02-07-2023	1 (exact aantal), adult, gehoord	Bonte Vliegenvanger - <i>Ficedula hypoleuca</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 (exact aantal), adult, gehoord	Holenduif - <i>Columba oenas</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1	Houtduif - <i>Columba palumbus</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 (exact aantal), adult, gehoord	Roodborst - <i>Erithacus rubecula</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 (exact aantal), adult, gehoord	Tijftjaf - <i>Phylloscopus collybita</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 (exact aantal), adult, gehoord	Vink - <i>Fringilla coelebs</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 imago	Atalanta - <i>Vanessa atalanta</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 (exact aantal), imago, schepnet	Kleine rode weekschild - <i>Rhagonycha fulva</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 (exact aantal), imago, lichtval	Ligusterpijlstaart - <i>Sphinx ligustri</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1 imago	Bonte brandnetelmot - <i>Anania hortulata</i>	Geert van Poelgeest
02-07-2023	1	Sneeuwwitte vedermot - <i>Pterophorus pentadactyla</i>	Geert van Poelgeest

1 juli t/ m 7 juli Stayokay Gorssel

https://waarneming.nl/user_area/view/68616

2 juli en Dortherbeek

<https://waarneming.nl/gebied/view/192300>

3 juli, Huize Dorth

<https://waarneming.nl/gebied/view/615>

4 juli Gorsselse heide

<https://waarneming.nl/locations/18565/>

5 juli Stayokay

https://waarneming.nl/user_area/view/68616

6 juli, tuinderij Veldhof

https://waarneming.nl/user_area/view/69432

7 juli, Tuin van Dorth

https://waarneming.nl/user_area/view/69433

Dit verslag bevat de ervaringen van de studiereis Insecten die door twee leden van de Landelijke Insecten Werkgroep van de KNNV is begeleid. Dit in het reisprogramma van de Algemene Reiscommissie, ook van de KNNV.

Zie

<https://liw.knnv.nl/>

<https://knnv.nl/hotelreizen/>

<https://knnv.nl/>

De KNNV is een vereniging voor actieve natuurliefhebbers en natuurbeschermers.

